

**ÚTMUTATÓ ÉS
TANMENETJAVASLAT**

**Kecskésné-sorozat
Kémia 8.**

Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet, Budapest

**Az Útmutató és tanmenetjavaslat
Kecskés Andrásné–Kiss Zsuzsanna–
Rozgonyi Jánosné:
Kémia 8. című,
NT-00877-es raktári számú tankönyvéhez
készült.**

Az átdolgozás szempontjai

Az átdolgozott és a 2003 szeptemberétől már az iskolákban lévő hetedik osztályos színes „kék könyv” után 2004 szeptemberétől a nyolcadik osztályban is megújult formában vehetik kézbe kollégáink és tanítványaink a „zöld” tankönyv átdolgozott, színes változatát. Az átdolgozott könyv – külső megújulása mellett – tartalmilag is igazodik a színes hetedikes tankönyvhöz, és folytatja azt a törekvést, hogy az általános iskolai kémia tananyag minél kevésbé legyen elméleti jellegű, és amennyire lehet, érdekesen és sok irányba kitekintő módon hívja fel a gyerekek figyelmét a kémiának a mindennapi életben szinte mindenütt jelenvaló voltára, szükségességére, nélkülözhetetlenségére. A nyolcadikos tankönyv mindemellett igazodik a kerettantervhez, amely ugyan nem kötelező, de ennek a tankönyvcsaládnak a programja és követelményei a kerettantervre épülnek. És végül e tankönyv – mélységében és mennyiségében – úgy igyekszik felkínálni a hétköznapi kémia legfontosabb anyagainak megismerését, hogy a (képtelenül kevés) heti másfél órában ízelítőt kaphassanak tanítványaink a kémia szépségeiből.

Tartalmi változások

1. Az átdolgozás alapvető szempontja az, hogy az elméleti ismeretek a tananyag fő vonalából háttérbe kerüljenek. Tisztában vagyunk vele, hogy ez egyrészt számos problémát vet fel, másrészt nem teszi lehetővé, hogy a teljes rendszer szépségét bemutassuk tanítványainknak, vagy legalábbis tanítványaink többségének. Mindnyájan tudjuk azonban, hogy ez az elméleti rendszer csak néhány, már ebben a korban is az elvont gondolkodás birtokában lévő gyerek számára jelent szellemi élményt. A többieknek sokkal inkább az ismerethalmaz újabb elemeit jelenti, és nem a látszólag egymástól független ismeretek elrendezését segíti. A gyerekek többsége számára a rendszerezés helye és ideje a 9. osztály lesz, amikor lehetőség nyílik a teljes rendszer bemutatására, és az általános kémiában összefoglalható mindaz, amit itt egyenként ismernek meg a gyerekek.

Mivel az érdeklődő, a miérteket kutató gyerekek számára is készült a könyv, a nehezebb ismeretek is benne vannak, csak háttérbe kerültek. Ennek két módját választottuk, éppúgy, mint a hetedikes tankönyv esetében: a jelenségek magyarázata az alapszöveg mellett zöld foltban vagy önálló olvasmányként jelenik meg.

2. A redoxireakciók értelmezése az elmélet háttérbe szorításának egyik – nem kevés problémát okozó – eleme. A mindenki számára felkínált tananyagban első szinten (a hetedikes könyvben) a redoxireakciók oxigén felvételét és leadását jelentették. A fémek előállítását, valamint az úgynevezett redukálósor bemutatása során azonban a fogalmat (szükségszerűen) bővítettük. Ahogyan a redoxireakciók egyik alapesete, a fém-oxidból az oxigén elvonása a tiszta fém előállítását, kiválását, megjelenését jelenti, ennek mintájára mindenfajta fémvegyületből (nem csak az oxidokból) a fém kinyerését a redoxireakciók körébe soroljuk. Változatlanul háttérben marad és zöld foltban jelenik meg a redoxireakciók elektronátadásként való értelmezése. A teljes általánosítás, az oxidációs állapotban bekövetkező változás bemutatása ugyancsak a 9. osztály témája lesz. A fogalom fokozatos bővülése azonban jól nyomon követhető.

3. A hetedikes tankönyv tananyagából – az ionrács kivételével – a kristályrács típusok bemutatása kimaradt. Nyolcadikos könyv megfelelő témáiban fokozatosan kiegészül a rendszer. A jég kapcsán a molekularács; a szén módosulatai témájában az atomkristály, atomrács; a fémek tulajdonságainak értelmezése során pedig a fémkristály kerül szóba.

A „kristály” és a „rács” elnevezéseket egymás mellett, felváltva, mintegy szinonimaként használjuk, mivel a kristályosság, a részecskék makroszkopikus rendje közvetlenül is megfigyelhető, míg a „rács” igen elvont fogalmához akár még tévképzetek is társulhatnak (lásd a nem létező elektronhéjon mozgó elektronokat!). Az általános iskola szintjén a kristályrács típusok megnevezéseket, és nem besorolásra alkalmas fogalmakat jelentenek.

4. Az anyagok tulajdonságainak bemutatásánál számos helyen szűkítettünk, több ismerős tulajdonság (például a minden savra vagy lúgra érvényes közömbösítésnek, a kalcium néhány reakciójának a) bemutatása kimaradt. Mivel ezek többsége egyszerűen megtapasztalható tulajdonság, a tanuló kísérleti órák alkalmat adnak mindezek megvizsgálására.

5. A kerettantervhez igazodás (és főként a szűk időkeret) miatt néhány szép téma olvasmányba került. Így a halogénelemek minden érdekessége, a szén szerves vegyületeinek felvillantása, a fémek korróziója háttérként bővíti az eddig is ismert olvasmányokat.

Módszertani javaslatok a tankönyvcsalád tanításához

Nincs olyan kémia tanár, akinek ne az lenne a legfőbb célja, hogy tanítványai minél többet tudjanak mindabból, amit tanít. Az eredményességnek azonban számos feltétele van, és ezek a feltételek az utóbbi időben jelentősen változtak. Bár a „tudás alapú társadalomról” sok szó esik manapság, mégis egyre többen tapasztaljuk, hogy a gyerekek tanulás iránti motiváltsága, az erőfeszítés, a szorgalom értéként való elfogadása egyre inkább alábbhagy. Ebben a szituációban a kémiaórák (és persze általában a tanítás) nem lehet csupán a bármilyen érdekes és értékes *magyarázatnak, előadásnak* a színtere. Bármily kevés is az időnk, az órán nem csupán a megértésnek kell teret engedjünk (ez nyilvánvaló), hanem a tanulásnak, az ismeretek rögzítésének is.

Ugyancsak pedagógiai közhelyszámba megy, hogy az ismeretcentrikus oktatást a képességfejlesztő tanításnak kell felváltania. Anélkül, hogy részleteiben elemeznénk ezt az így nehezen értelmezhető megállapítást, mindenképpen meg kell jegyeznünk: ismeretek nélkül nincs képességfejlesztés, ugyanakkor az ismeretek önmagukban működésképtelenek, csak kimunkált képességekkel összekapcsolódva alkothatnak tudást. Az külön nehézsége a megfelelő mértékű ismereteken alapuló, képességfejlesztő tanításnak, hogy lényegesen időigényesebb, mint az ismereteknek önmagukban történő listázása és akár rögzítése.

Mit tehetünk?

1. Az első, és talán a legfontosabb, hogy a gyerekek rácsodálkozhassanak a természet, és ezen belül a kémia szépségeire, hogy a legelső kémiaórán megszeressék a kémiát, és érdeklődésüket, tantárgyszeretetüket újabb és újabb „varázslatokkal” fenntartsuk. Nyilvánvaló, hogy ennek kézenfekvő és kiemelkedően fontos módja a kísérletezés. (Nincs még egy tantárgy, amelyik ilyen lehetőséggel rendelkezik!) Mindnyájan tudjuk, hogy egészen más az osztály légköre már az óra első pillanatától kezdve, ha a terembe akár csupán két kémcsővel és néhány anyaggal lépünk be, mintha csak a naplót szorongatnánk a hónunk alatt. A várakozás izgalmát, a kísérletek látványának örömét felhasználva joggal remélhetjük, hogy a kísérletek örömfonala mentén fontos, kémiai tárgyú „üzenetünk” is a fejekbe jut.

S hogy mindezek ellenére a kísérletek száma fájdalmasan csökken, az nem csupán a tanári megfáradásnak – hogy egyéb nehezítő külső tényezőt ne is említsünk – a következménye. Sokunk számára szinte kudarcélményt jelent, hogy a kísérleti órák után a tudás szintjén alig jelenik meg valami. Ne felejtjük el azonban: nem véletlen, hogy a kémia gondolatilag a legnehezebb, legelvontabb tantárgyak közé tartozik. Ha megelégednénk azzal, amit látunk (buborékol, színes lesz, feloldódik, kiválik stb.) könnyebb lenne a dolgunk, de ez a lényegtől nagyon messze van. A lényeg azonban nem látható: a változásban részt vevő részecskék létre csak következtethetünk a látható tapasztalatokból, s mindezt mintegy megfejele a kémiai jelrendszer használata, ami a láthatatlanokat jelekkel szimbolizálja, sőt, köztük a jelek szintjén még mennyiségi összefüggéseket is feltár. Ne csodáljuk, ha kevés gyerek van, aki ezt a fáradságos logikai utat szellemi élményként követi végig.

Mindez azonban nem vonja, nem vonhatja vissza azt az örömet, amit a kísérletek elvégzése jelent, ami önmagában is számos alapvető, nem csupán a kémiában szükséges és felhasználható képességet fejleszt. A pontos, fegyelmezett munka, az utasítások (receptek) pontos betartása, a kivitelezés ügyes, balesetmentes manuális végrehajtása, a baleset-megelőzési szabályok ismerete és alkalmazása, a társakkal való együttműködés, a látottak pontos megfigyelése és megnevezése, írásban vagy rajzban rögzítése, szavakban történő elmondása és (feltehetőleg közös munkában) kémiai jelekre való átváltása – mindez csak néhány képességfejlesztő mozzanat felsorolását jelenti. Kevés olyan iskolai, tanórai esemény van, amely ennyire gazdag kínálatát nyújtja a képességek fejlesztésének, mégpedig olyan képességeknek, amelyek kialakítása és birtoklása messze nem csupán a kémiaórákon kamatoztatható.

Legyen külön sikerélmény a tanár számára, ha mindez a kémiatudást is erősíti, de akkor se csüggedjünk, ha eleinte ez csak néhány gyerekben jelenik meg. Joggal bízhatunk abban, hogy a következetes munka a két év során mind többükben gyümölcsöt terem.

Természetesen nem csupán a tanulókísérleti órák ünnepi pillanatai az értékesek. A tanári, az úgynevezett bemutató kísérlet is a közös munka terepe lehet. A vegyszerek adagolása, kémcsőbe töltése, a borszeszégő meggyújtása, a melegítés, a kémhatás kimutatása – és még hosszan sorolhatnánk a tanári kísérlet elemi mozzanatait – mind-mind olyan művelet, amelyet csupán időnyerés céljából végzünk mi magunk. Az idő nyereségénél azonban lényegesen fontosabb a figyelem, az érdeklődés fenntartása például azzal is, hogy a gyerek a tanári munkában – mintegy jutalomként – részt vehet. Ha a hetedik osztály első órájától van erre figyelmünk, akkor ez a nyolcadik osztályban is működni fog.

2. Akármennyire is megpróbál a nyolcadikos tankönyv az egy-egy tanóra számára szánt ismeretek mennyiségét és mélységét illetően mértéktartó lenni, mégsem biztos, hogy ez minden osztályban lehetőséget ad a tananyag lényegének az órai megtanulására is. Egy-egy óra tervezésekor mindenképpen érdemes az összefoglalásból kiindulni, hiszen az abban foglaltak képezik a megtanulandó ismeretek magját. Ehhez érdemes választani a kísérleteket és a munkafüzet feladatokat. Igaz, hogy így esetleg nem minden tankönyvben szereplő kísérlet, tulajdonság, egyenlet bemutatására, elmondására lesz időnk, de a kevesebb többoldalú rögzítése mégis eredményesebb lehet. Minden, akár az alapszövegből kimaradt vagy a zöld foltban megjelenő rész kitűnő

alkalom arra, hogy a következő órán *néhány percre* a szorgalmasoké legyen a szó. Minél több ilyen külön munkát (gyűjtést, utánaolvasást, internetes böngészést, kiegészítő ismeretekben való tájékozódást) adjunk a gyerekeknek, és gazdagon jutalmazunk! Ne feledjük a régi bölcsességet: szidással még senkit sem sikerült megváltoztatni, erre csupán a (megérdemelt) dicséret az alkalmas. A mi dolgunk, hogy a leggyengébbeknek is adjunk lehetőséget a dicséretre.

3. A tudás órai megszerzésének jó módja, ha az összefoglalás alapján kiválasztott rövid témát néhány eligazító szó (esetleg szempont) után a gyerekek a tankönyvből elolvassák. Az egy-két bekezdésnyi szöveg feldolgozása többféleképpen is történhet.
  - a) Néhány kérdés alapján *közösen* tisztázzuk az olvasottak lényegét, így ellenőrizhető, mennyire értették meg a gyerekek a szöveget, szükség van-e további magyarázatra. Az ide illő munkafüzeti feladatokkal rögzítjük azt a kicsi részt, amit így megtanultunk.
  - b) A tanári kérdések megválaszolását nem a leggyorsabb gyerekekre bizzuk, hanem megengedjük, hogy *csoportonként* maguk között megbeszéljék a helyes választ. Ez vitát, gyözködést is kiválthat, de ettől a dolog csak érdekesebb lesz. A ráfordított idő bőven megtérül abban, hogy az adott témarészt a többség nemcsak megértette, hanem már rögzítette is az órán.
  - c) A szövegfeldolgozásnak másik módja, ha az elolvasott szöveget a gyerekeknek kell egy-két mondatban összefoglalniuk. Különösen eleinte ez is inkább közös munkára való.
  - d) Lényeges elem lehet, hogy az elolvasott részben azonnal rá tudjanak kérdezni a gyerekek arra, ami nem egészen érthető. (A jó kérdésért mindig jutalom jár!) Az új fogalmak kiemelése is hozzátartozik a szöveg megértéséhez.

A sor tetszés szerint folytatható, csupán néhány lehetőséget villantottunk fel arra, hogy mi lehet a módja az órai tanulásnak. A munkafüzet feladatai között is találunk olyanokat, amelyek ezt a fajta tanulást segítik. Nyilvánvaló, hogy a tananyag ily módon való feldolgozása időigényesebb, mint ha magunk mondanánk el a lényegét. Amikor azonban magyarázunk, abban bízunk, hogy mindenki megfeszített figyelemmel ránk koncentrál. És ha nem? ... A közös munka időigénye egyébként a begyakorlottsággal arányosan csökken; a nagyobb eredményesség pedig joggal remélhető.

4. Házi feladatként az adott téma megtanulásán túl érdemes felkínálnunk, hogy a gyerekek készítsék el néhány vázlatpontban a szóbeli felelet tervét. Még nehezebb a feladat, ha már a tanórán néhány kérdés fogalmaztatunk meg a következő órai felelő számára. Aki ezeket az akadályokat veszi, az bizonyára átlátja egy-egy téma lényegét. Az értékelésbe pedig azért is érdemes bevonnunk őket, mert ezzel önmaguk felkészültségét is igazolhatják, valamint a gyengébb teljesítmény, esetleg képesség elfogadását, értékelését is megtanulhatják.

5. A „Mit gondoltok?” „Mi a véleményetek?” típusú kérdésfeltevés nem csupán érdekesebb, hanem arról is szól, hogy környezeti, kémiai, majd rövidesen társadalmi kérdésekben is legyen gondolatuk, véleményük tanítványainknak. Négy-öt év múlva velünk egyenrangú és egyenjogú szavazópolgárai lesznek az országnak, s hozzánk hasonlóan dönthetnek nemcsak a maguk, hanem mindnyájunk jövőjéről. A jó döntéshez, a tájékozódás iránti igény felkeltéséhez, a mérlegeléshez, az ezekhez szükséges képesség fejlesztéséhez a kémia „ürügyén” is hozzájárulhatunk.

Nem vitás, hogy a tanulók önálló munkáltatására, a tanulásra épülő óra tervezése és szervezése sok időt és készülést igényel. A feladatok, a kérdések megtervezése, a tananyag résztémákra bontása, a hozzá tartozó munkafüzeti feladatok kiválogatása, a kísérletek előkészítése, a kiadható egyéni munkák megtervezése nem megy egyik pillanatról a másikra. De mi áll ezzel szemben? A tanári kudarc, a gyermeki kedvetlenség, a kémia tantárgy nemszeretem volta!

Tanár és diák egyaránt a jó hangulatú, eredményes kémiaórákat szereti. Szeretnénk, ha a nyolcadikos tankönyv, illetve tankönyvcsalád hozzájárulhatna ahhoz, hogy örömforrás legyen minden diák számára a kémiatanulás, így nekünk, tanároknak is „jó dolgunk legyen” a kémiaórán!

TANMENETJAVASLAT

Ismétlés, rendszerezés (4 óra)

Óra-szám	Téma	Új fogalmak	Kísérletek
1.	Anyagok		
2.	Kémiai részecskék	egyszerű ion, összetett ion	
3.	Anyagi változások		
4.	I. témazáró		

Nemfémes elemek és vegyületeik (19 óra)

Óra-szám	Téma	Új fogalmak	Kísérletek
5.	A hidrogén		réz-oxid redukálása
6.	A víz	molekularács	a víz és a jég térfogatának összehasonlítása
7.	A klór	fém-klorid	Cl ₂ előállítása, tulajdonságai, fehérítő hatása, Cl ₂ + fém
8.	A sósav	savmaradék, só, kloridok (a sósav sói)	HCl + fémek, HCl + fém-oxid, közömbösítés, vízkő feloldása (mészkeő azonosítása)
9.	Az oxigén	ózon	vas égése oxigénben
10.	A kén és vegyületei	kén, fém-szulfid, kén-hidrogén, kén-dioxid, kén-trioxid	kén olvasztása, kén + fém, H ₂ S előállítása, SO ₂ szintelenítő hatása
11.	A kénsav	kénsav, szulfácion, szulfátok (a kénsav sói), katalizátor	a kénsav vízmegkötő hatása, hígítása, a cukor elszenesítése, reakció fémekkel
12.	Gyakorlás: a VII. és a VI. főcsoport elemei és vegyületei		
13.	Tanulókísérlet: A sósav és a kénsav reakciói fémekkel, közömbösítésük		
14.	Összefoglalás	oxosav	
15.	II. témazáró		
16.	A nitrogén és vegyületei	nitrogén-monoxid, nitrogén-dioxid, szalmiáksó, salétromsav, nitrácion, választóvíz	szalmiáksó keletkezése, HNO ₃ kémhatása, HNO ₃ + fémek

Óra-szám	Téma	Új fogalmak	Kísérletek
17.	A foszfor és vegyületei	foszfor, fehér foszfor, vörös foszfor, foszfor-pentaoxid, foszforsav, foszfátok	fehér foszfor tárolása, fehér és vörös foszfor égése
18.	A szén vegyületei	atomkristály (atomrács), fullerén, faszén, koksz, szén-monoxid, szénsav, karbonátok	CO ₂ kimutatása, szódavíz készítése
19.	A szilícium és vegyületei	félvezető anyag, kvarcüveg, üveg, szilikátok	
20.	Tanulókísérlet: A szén-dioxid kimutatása; a sósav (foszforsav, ecetsav) és a szénsav erősségének összehasonlítása (vízkőoldás)		
21.	Gyakorlás: Nemfémek és vegyületeik (összetétel, tulajdonságok)		
22.	Összefoglalás		
23.	III. témazáró		

A fémek és vegyületeik (19 óra)

Óra-szám	Téma	Új fogalmak	Kísérletek
24.	A fémek tulajdonságai	nehézfém, könnyűfém, fémkristály, ötvözet	
25.	A fémek redukálósora	a fémek redukálósora	Fe + CuSO ₄ , Fe + HCl, Cu + HCl
26.	Tanulókísérlet: Fémek és fémvegyületek redoxireakciói		
27.	A nátrium és vegyületei	nátrium, nátrium-klorid, nátrium-hidroxid, nátrium-karbonát, szóda, sziksó	Na + víz, NaOH-pasztila vízmegkötése, karbonátosodása
28–29.	A kalcium és vegyületei	kalcium, kalcium-karbonát, mészkő, márvány, kalcium-oxid, égetett mész, oltott mész, méztej, meszes víz, gipsz	kalcium égése, mészkő oldódása sósavban, „mészégetés” (tojáshéjjal), mézszóda, mézszóda készítése
30.	A víz keménysége és a vízlágyítás	kemény víz, vízkő, vízlágyítás	kemény és lágy víz + szappan, vízkő képződése, vízlágyítás
31.	Tanulókísérlet: A Na és a Ca reakciói, a víz keménységének vizsgálata, vízlágyítás		

Óra-szám	Téma	Új fogalmak	Kísérletek
32.	Gyakorlás: Az alkáli- és alkáliföldfémek reakciói, vegyületeik összetétele		
33.	Az alumínium	alumínium-oxid, védő oxidréteg, alumínium-hidroxid	Al lassú oxidációja, Al + víz, Al, Al ₂ O ₃ , Al(OH) ₃ + HCl, ill. NaOH
34.	A vas	vas(II)-klorid, vas(III)-klorid, rozsda, vasérc, vas(III)-oxid, öntöttvas, acél	vas + sósav, vas(II)-klorid + klóros víz, vaspor égése
35–36.	A fémek előállítás	bauxit, timföld, elektrolízis, nyersvas, acél	
37.	Tanulókísérlet: az Al és a Fe reakciói		
38.	 A fémek korróziója	korrózió, korrózióvédelem	
39.	Nehézfémek, színesfémek, nemesfémek	színesfém, nemesfém, arany, ezüst, réz, patina, sárgaréz	
40.	Gyakorlás: Ipari szempontból fontos fémek		
41.	Összefoglalás		
42.	IV. témazáró		

Hétköznapi kémia (14 óra)

Óra-szám	Téma	Új fogalmak	Kísérletek
43.	Energiaforrásaink	megújuló, meg nem újuló energiaforrások, kőolaj, földgáz, kőszén	
44–45.	Tápanyagok	zsírok, szénhidrátok, szőlő- gyümölcs-, répacukor, keményítő, cellulóz, fehérje	elemi összetétel, zsír, olaj, szénhidrátok oldódása, fehérjék kicsapódása
46.	Tanulókísérlet: Tápanyagok elemi összetételének vizsgálata		
47.	Építőanyagok	vályog, kő, fa, tégl, vakolat, habarcs, cement, beton, vasbeton	
48.	Porcelán, finomkerámia, üveg	agyag, kerámia, porcelán	

Óra-szám	Téma	Új fogalmak	Kísérletek
49.	Műanyagok	műanyag, kaucsuk, gumi, polietilén, PVC, bakelit, aminoplaszt	
50.	Háztartási vegyszerek	mosószer, szappan, hypó, festék, színezék	
51.	Gyakorlás: A mindennapi életben előforduló fontosabb elemek és vegyületek tulajdonsága		
52.	Összefoglalás		
53.	V. témazáró		
54–55.	Év végi ismétlés, rendszerezés		

Az éves órakeret javasolt felosztása

Téma	Óraszám
Új ismeretek feldolgozására	29
Helyi kiegészítő ismeretekre és/vagy gyakorlásra	6
Tanulói kísérletekre	6
Összefoglalásra, rendszerezésre, ismétlésre	10
Témazáró dolgozat megírására	5
Összesen	56

Az éves órakeret témánkénti felosztása

Fő fejezetek	Óraszám					Σ
	új anyag	tan. kís.	gyakorlás	összefogl.	témazáró	
I. Ismétlés, rendszerezés (7. osztály)	–	–	–	3	1	4
II. Nemfémes elemek és vegyületek	11	2	2	2	2	19
III. Fémes elemek és vegyületek	11	3	3	1	1	19
IV. Hétköznapi kémia	7	1	1	1	1	11
Év végi összefoglalás	–	–	–	3	–	3
	29	6	6	10	5	56

A tanmenet letölthető a www.ntk.hu honlapról, illetve e-mailen kérhető az olah.zsuzsa.@ntk.hu címről.

Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet
A kiadásért felel: dr. Kaposi József főigazgató
Raktári szám: R-390